

на даний момент у більшості навчальних закладів системи МВС оболонки ІПС без баз даних не встановлені. Наповнена учбовою інформацією діюча Інтегрована інформаційно-пошукова система Національної поліції, розміщена у відомчих навчальних закладах, надасть можливість повноцінному отриманню практичних навичок роботи з даною системою як майбутнім, так і діючим правоохоронцям. Використання реальної ІПС під час тренінгів за допомогою інтерактивного комплексу з підготовки здобувачів вищої освіти та практичних працівників Національної поліції в ДДУВС суттєво підвищить практичну складову навчання курсантів та слухачів.

1. Прокопов С.О., Махницький О.В., Гавриш О.С. Інформаційно-технічна платформа інтерактивного комплексу з підготовки здобувачів вищої освіти та практичних працівників Національної поліції в ДДУВС / О.С. Гавриш, О.В. Махницький, С.О. Прокопов // Науковий журнал Право і суспільство. – 2017. – № 1-1. – С. 128–141.

2. Методичні рекомендації МВС України щодо алгоритму дій користувачів з організації формування Інтегрованої інформаційно-пошукової системи ОВС України. Службовий лист МВС від 16.01.2014 за № 727/Зр.

3. Методичні рекомендації проведення оперативно-тактичних навчань на основі інформаційного моделювання дій нарядів та інших підрозділів Національної поліції/ О.О. Акімова, О.С. Гавриш, О.В. Махницький, С.О. Прокопов, Е.В. Рижков., Ю.І. Тюря – Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2017. – 37 с.

4. Прокопов С.О. Навчальне автоматизоване робоче місце оперативного працівника в інформаційно-технічній платформі інтерактивного комплексу з підготовки здобувачів вищої освіти та практичних працівників національної поліції в ДДУВС / С.О. Прокопов // Юридична наука: сучасний статус, перспективи, інновації: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (7 грудня 2016) / Редкол.: Краснощок А.В. (гол.ред.) та ін. – Кривий Ріг: КФ ДДУВС, 2016. – С. 83-88.

Савицька Валерія Миколаївна
аспірант кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ЗАВІДОМОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ ЯКОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Конституція України у ст. 62 проголосила, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

Наведене положення Основного Закону знайшло своє відображення у ч. 2 ст. 2 Кримінального кодексу (далі – КК) України, ст. 2, ст. 17 та п. 2 ч. 1 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України, що має максимально сприяти реалізації такої конституційної норми. У свою чергу вина є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу злочину, встановлення якої є завершальним етапом у констатації складу злочину як єдиної підстави

кримінальної відповідальності, тому її з'ясування має важливе значення [1, с. 153].

Вина як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони будь-якого складу злочину нерозривно пов'язана з його об'єктивними ознаками. Її зміст відображує об'єктивні ознаки злочину, що характеризують його об'єкт, предмет і об'єктивну сторону. Тому не існує абстрактної вини, відірваної від конкретного суспільно небезпечного діяння. Саме це діяння і становить предметний зміст вини, її матеріальне наповнення [2, с. 179].

Традиційно, крім вини до ознак суб'єктивної сторони складу злочину відносять мотив, мету та емоційний стан. Разом з тим, в КК України зустрічаються й інші ознаки, визначені законодавцем як обов'язкові та які розкривають зміст суб'єктивної сторони складу злочину. Мова йде про завідомість, яка є самостійною ознакою та яка вимагає свого окремого монографічного дослідження з тим, щоби визначити її значення та вплив на правозастосування. Наведе твердження підтверджується наступним.

По-перше, для визначення вини у формі умислу у нормах Особливої частини КК України законодавець використовує терміни «завідомість», «злісне», «явно», «знав». Також про умисний характер вини свідчать випадки, коли законодавцем при формулюванні диспозиції статті використовуються такі терміни, як «з метою», «за попередньою змовою», «організованою групою», «повторно», «з корисливих мотивів», «з використанням свого службового становища», «шляхом обману або зловживання довірою», «застосування погрози», «свідомо», «застосування фізичного насильства», «з особливою жорстокістю», «примушування» (як при формулюванні основних, так кваліфікованих складів злочинів). Хоча у переважній більшості випадків завідомість свідчить саме про умисну форму вини, можливі і такі ситуації, коли завідомість може бути ознакою злочину, вчиненого з необережності. Завідомість необхідно розглядати не лише як самостійно існуючу ознаку суб'єктивної сторони, не пов'язуючи її із іншими елементами складу злочину, а лише у зв'язку із ними [3, с. 59-60]. Вказівка авторитетного ученого на завідомість в необережному злочині викликає бажання знайти аргументи на підтвердження або спростування такого висновку.

По-друге, законодавець 49 разів у КК України (станом на червень 2017 року) вживає термін «завідомість»: два рази у Загальній частині – ч. 3 ст. 42 (ризик не визнається виправданим, якщо він завідомо створював загрозу для життя інших людей або загрозу екологічної катастрофи чи інших надзвичайних подій) та п. 7 ч. 1 ст. 67 (вчинення злочину щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності як обставина, що обтяжує покарання).

В Особливій частині КК України така ознака закріплена у п. 2 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 135 (поширюється на ч. 2 та ч. 3), ч. 2 ст. 136, ч. 1 ст. 139 (поширюється на ч. 2), ч. 1 ст. 151 (поширюється на ч. 2), ч. 3 ст. 158, ч. 1 ст. 159¹ (поширюється тільки на ч. 3), ст. 198, ч. 1 ст. 205¹ (поширюється на ч. 2), ст. 220¹, 220², ч. 1 ст. 222 (поширюється на ч. 2), ст. 223¹, ст. 223², ч. 1 ст. 259 (поширюється на ч. 2), ст. 287, ст. 321¹ (поширюється на ч. 2 та ч. 3, а також на ч. 4 щодо спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності), ч. 1 ст. 325 (поширюється на ч. 2), ч. 1 ст. 351, ст. 351¹, ч. 2 та ч. 4 ст. 358 як самостійні складі злочинів, ч. 1 ст. 366 (поширюється на ч. 2), ст. 366¹ та абзац другий примітки цієї статті, ч. 1 та ч. 2 ст. 371, ч. 1 ст. 372 (поширюється на ч. 2), ч. 1

ст. 375 (поширюється на ч. 2), ч. 1 ст. 383 (поширюється на ч. 2), ч. 1 ст. 384 (поширюється на ч. 2), ст. 386 та ч. 1 ст. 431.

У зв'язку із цим потребує відповіді питання про те, що лише у п'яти випадках законодавець вказав на завідомість у назві статті (ст.ст. 259, 371, 372, 375, 383, 384) Особливої частини КК України. Які причини та значення такого рішення, адже у всіх інших випадках завідомість є ознакою простих, кваліфікованих та особливо кваліфікованих складів злочинів, проте з назви статті вона не впливає?

По-третє, В.В. Шаблистий вказує на невтішну ситуацією із встановленням суб'єктивної сторони складу злочину та ознак, що характеризують її зміст. Ні орган досудового розслідування, ні потім суд не вважає за потрібне обґрунтовувати у своїх рішеннях форму та вид вини людини, яка виступає у ролі підозрюваного чи обвинуваченого. Суб'єктивна сторона злочину правозастосовниками у більшості випадків не встановлюється, а кінцеве рішення вступає в законну силу. Як би це не парадоксально звучало, проте такі незаконні рішення органів досудового розслідування та судів є законними, оскільки чинний КПК України у п. 2 ч. 1 ст. 91 (Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні) передбачає, що у кримінальному провадженні підлягають доказуванню винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення. КПК України 1960 р. у п. 2 ч. 1 ст. 64 (Предмет доказування) раніше вказував на необхідність встановлення винності обвинуваченого у вчиненні злочину та мотиви злочину [4, с. 183-184].

У зв'язку із цим цілком слушним є твердження О.В. Марченко про те, що якщо ж держава прагне жорстко контролювати весь спектр інформації, використовуючи при цьому маніпулятивні комунікативні стратегії, правовий простір набуває «закритого» характеру, а функціонування його внутрішніх структурних елементів цілковито підпорядковується базовим, стратегічним цілям держави. Відповідно активність, як сутнісна характеристика суб'єкта, у такій системі не є затребуваною. Індивід стає об'єктом без права бути активним суб'єктом в його самоідентифікації та визначенні власного ставлення до існуючого порядку речей [5, с. 300].

Отже, завідомість як ознака складу злочину у кримінальному праві України свідчить про існування як теоретичних, так і прикладних проблем із її встановленням законодавцем, розумінням науковцями та застосуванням слідчими, судами й іншими уповноваженими суб'єктами. Саме це дає нам право розпочати комплексне монографічне дослідження, що може стати суттєвим внеском в науку вітчизняного кримінального права та практики застосування кримінально-правових норм.

1. Вереша Р.В. Уголовное право Украины. Общая часть: уч. пособие. 2-е изд. Киев: Центр учебной литературы, 2012. 320 с.

2. Дагель П.С., Котов Д.П. Субъективная сторона преступления и её установление. Воронеж, изд-во Воронежского ун-та, 1974. 241 с.

3. Вереша Р.В. Визначення ознак суб'єктивної сторони складу злочину в Особливій частині КК України. *Вісник Академії адвокатури України*. Том 13. Число 2 (36). 2016. С. 53-61.

4. Шаблистий В.В. Лебідь, рак та щука у кримінальному праві України або відношення законодавця та правозастосовника до суб'єктивної сторони складу злочину. Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 13 листопада 2015 р.) Одеса: Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 183-184.

5. Марченко О.В. Філософія права: навч. посібник. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 304 с.